

ГОДИШНИК НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ
АСОЦИАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ В СУ
КАТЕДРА СОЦИОЛОГИЯ, ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
Том 4, 2007-2008

„Откъс от централната емисия на bTV Новините на 21.02.2008”

Альона Денякина

Курсова работа по дисциплината "Въведение в Социологията"

Ръководител: доц. дфн Лиляна Деянова

КАЗУС V:

„Откъс от централната емисия на bTV Новините на 21.02.2008

Водец: България ратифицира договора от Лисабон за реформа на Европейския съюз. От какво значение е той и защо предизвика бурни дебати в нашето народно събрание?

Репортаж: След провала на Европейската конституция, с Лисабонския договор се правят промени. Намалява се съставът на Европейската комисия, гарантира се правото на националните парламенти да се намесват пряко в европейския законодателен процес. Всички политически сили в българския парламент подкрепиха документа, единствено Атака поиска договорът за реформата в Европейския съюз да бъде подложен на референдум. Според Волен Сидеров с този договор се създава свръхдържава, при която България ще загуби своя суверенитет.

Волен Сидеров от парламентарната трибуна: В тази Римска империя, нова Римска империя, България вече ще бъде една провинция. Освен Европейския съвет се създава нов съвет, който се казва, забележете как: Съветът, просто Съветът с главна буква. Това веднага ме отпраща към асоциации от Междузвездни войни. Съветът, органът, ложата...

Министър на външните работи: Само че след като Вие, ръководител на партия в парламента и депутат от българския парламент, не разбирате за какво става дума, как искате българските граждани да разберат за този договор и да отидат на референдум и да го подкрепят...

Председател на Парламента: Заемете мястото си, заемете мястото си г-н Сидеров. Моля не смуцавайте заседанието.

Коментар зад кадър: Според премиера Станишев Лисабонският договор е работещ и разумен компромис, позволяващ Европа да стане по-силна и да върви напред.

Станишев: Факт е, че един такъв договор, толкова сложен, толкова голям по обем, трудно се обяснява в обществото. Прекалено далеч изглеждат общоевропейските проблеми, но те рефлектират върху всяка една страна.”

Този казус поражда множество въпроси по социални проблеми. От този, до колко е необходим Лисабонския договор за реформиране на Европейския Съюз, през въпросите: дали е способен българският народ да направи разумен вот при евентуален референдум (и дали това въобще е необходимо) и как може един депутат и един министър да говорят по подобен начин пред българския парламент, до най-общи обсъждания за родната ни политика и тази на Европейския Съюз. Зад този водопад от социални проблеми обаче, може да се видят и не малко социологически. Какво се оглежда в този казус?

От една страна можем да видим каква е структурата на съвременните общества и как се изгражда тя. Задава се проблем за суверенитета на България. Но

какво всъщност отразява той? Суверенитет е една мисловна конструкция. Тя описва отношения характерни за определен тип социална структура – държави с ясно определени граници и силни властови инструменти за управление на населението, живеещо на територията, описана от тези граници. Основната задача на националната държава е да удържа тези граници и да опосредява отношенията вътре в тях. Всяка социална структура, обаче, се появява при определени исторически условия и съответно може да загуби ролята си, когато те се променят и се наложат нови социални отношения. Суверенитетът на националната държава е свързан със способността ѝ да упражнява властническите си функции. Чрез изпълнението им тя трябва да гарантира свободата, сигурността и собствеността на гражданите (тук малко разширявам понятието за граждански права на Т. Маршал, което сме разглеждали, а именно: право на социална сигурност, осигуряване на минимален доход и на социални услуги). Те са институционализирани форми, които са се утвърдили с обособяването на представителните институции и свързаните с тях органи на държавната власт характерни за институционалното поле на индустриалната модерност. Но тук идва въпроса възможно ли е в съвременния свят една държава самостоятелно да гарантира спазването на тези права и да остане напълно независима от околния свят, т.е. да остане “суверенна” (понеже това е една мисловна конструкция е под въпрос дали въобще някога е съществувала подобна държава)?

Казусът “Калиакра” показва колко проблематично е удържането на ролята на институциите за гарантиране на посочените горе граждански права – в случая сигурността на работното място. В условията на глобален пазар и при положение че производствата не са закотвени към дадена територия, а са мобилни и следват “пътя на минималните разходи”, държавния апарат, изграден според условията на индустриалната модерност, не притежава действени властови механизми. Същото се наблюдава и по отношение на другите функции на държавата. Как може да се осигури националната сигурност, когато заплахата не идва от друга национална държава, а е невидима, винаги потенциална, не задължително териториално обусловена и дори, може би, имагинерна-терористична? Как да се осигури ефективно държавно здравно осигуряване, ако един човек живее шест месеца в България, четири в Канада, а през останалото време прекарва на гости на приятели в Бразилия и Холандия?

Вижда се, че поставеният проблем за суверенитета на България разкрива един друг въпрос – за това дали в един глобален свят е възможно да се запазят локалните, териториални разделения и независимостта им при вземане на решения. В дадения казус, Премиерът Станишев казва, че общо европейските проблеми рефлектират върху всяка една отделна страна, но това се отнася и до процесите, развиващи се във всички краища на света (американската кредитна криза засегна и Европа, войната в Ирак доведе до рекордни цени на суровия петрол и оказа силно въздействие върху цялата световна икономика, бедствията, причинени от промените в климата (на свой ред причинени от свръх-индустриализацията), засягат много страни). Едно решение на национално ниво, политическо, икономическо..., може да окаже по-силно или по-слабо влияние далеч извън границите на съответната държава. Въпроса за реформата на Европейския Съюз, отхвърлената европейска конституция, ратифицирането на договора от Лисабон и суверенитета на България са свързани с тази ситуация, в която национални, политически и културни граници не спират въздействието на социалните и природни процеси (възникнали като предвидени или неочаквани последици) и която Улрих Бек обозначава със “световно рисково общество”. Кольо Коев в “Основни проблеми на съвременния свят” говори за това, че един от възможните направления на развитие за да се регулират тези рискове и за да се гарантира изпълнението на функциите националните държави (които продължават да бъдат структурно значими единици в политическото поле) е да се излезе от кризата на традиционната политическа система чрез транс-национална политическа регулация. От тази перспектива можем да разгледаме Европейския Съюз и в частност обсъждания договор, като проект, опит да се създаде икономически и политически действена в съвременните социални и природни условия структура. Иначе казано, да се заменят институциите и властовите механизми характерни за индустриалната модерност с такива, отговарящи на променените условия (въпрос на социални, публични дебати е как това реално да се случи и дали е необходимо). Следователно дебатът за ратифицирането на Лисабонския договор в българския парламент е част от по-обширен дебат за това, какви промени в институциите (като идеален тип, описващ различни социални регулатори) да се предприемат така, че да отговарят на променената структура на обществените взаимоотношения.

От друга страна, в този казус можем да разгледаме как различните актьори дефинират ситуацията спрямо различните си позиции и какви символи използват. Разкриват се различни механизми за постигане на политическа и символна власт.

В “Социално пространство и символна власт” Пиер Бурдийо показва, че борбата между отделните социални агенти често е за това, кой легитимно да дефинира обективните структури (или конструкции), които във взаимодействието си със субективните нагласи да оформят “менталните структури, чрез които се схваща социалния свят”. В казуса, който разглеждаме, медиите имат важна опосредстваща роля в този процес. Те избират кой проблем и позициите на кои от участващите в него агенти да представят на обществено внимание. По този начин те задават кои са "важните" гледни точки и дават достъп до един важен ресурс - известността. (Разбира се не бива да се подценяват зрителите и да ги възприемаме като пасивни, поглъщащи медийните послания буквално и безпрекословно, без да ги осмислят и подложат на поне минимална оценка. Но все пак медиите оказват сериозно влияние спрямо това, каква информация се възприема). Известните публични фигури стават ключов медиатор за консолидиране на групови идентичности и тяхното утвърждаване. Знаменитостите получават признание, чрез идентифицирането или опозицията на техните възгледи публиката утвърждава своя начин на живот и мислене за света. Така те се възпроизвеждат като легитимни представите на агентите, участващи в дебата.

В нашия случай представените от bTV. позиции са тези на Волен Сидеров, Сергей Станишев и Ивайло Калфин. Важно е да отбележим, че техните представи и подходи на действие варират спрямо това, което Бурдийо нарича хабитус, т.е. от схемите на възприятие и оценка на действителността, които се формират спрямо опита и заеманата позиция в социалния свят. Той казва, че поведението и нагласите са обективно съотнесени към социалните условия, които ги задават и агентите класират самите себе си и използват такива изразни средства, блага и изказват такива мнения, които имат такава позиция, каквато имат агентите в социалното пространство. Следователно е напълно естествено да съществува явна разлика, в начина на изговаряне на отношението към проблема за договора от Лисабон и в самото изказано отношение спрямо него, от различните участници. Той (начинът) е един за представителите на правителството, съвсем друг - за лидера на опозиционната партия "Атака".

Нека разгледаме първо позицията на представителите на "Властта". Както вече казахме, дефиницията на ситуацията зависи от ролята, която представя агента или групата - в случая - управляващата коалиция и правителството. Те отхвърлят предложението, ратифицирането на Лисабонския договор да се подложи на

референдум. За нас този факт е важен, защото показва отказа на управляващите да се подложат на един тип вот на доверие. Този отказ показва и специфично отношение - веднъж избрани им е гласувано доверие - те са и се чувстват упълномощени да взимат всякакви решения без оглед на това, какво е мнението на суверена (народа). Това отношение обаче поставя под въпрос демократичността на вземане на решения, засягащи гражданите. Следователно проблематизира основен принцип, върху който би трябвало да се изгражда съвременната държава. Това отново ни препраща към въпросите до колко реални са мисловните конструкции, с които мислим света, и възможно ли е социални структури, изградени през модерността да функционират в съвременността.

Друг показателен факт за връзката между позиция в социалното пространство и светогледната рамка е начинът, по който управляващите гледат на гражданите. Те ги възприемат от позицията на силата и знанието: "Факт е, че един такъв договор, толкова сложен, толкова голям по обем, трудно се обяснява в обществото."; "Само че след като Вие,..., не разбирате за какво става дума, как искате българските граждани да разберат този договор.". Гражданите са представени като "непросветени".(Дори не си струва да се свежда "истината" до ушите на "лаиците", защото тя е прекалено "сложна").

Изказвайки своето отношение, те едновременно с това затвърждават произвелата го обществена позиция - на управляващи. То е "инструмент и залог" в стратегията за запазване и легитимиране на заемащата позиция - те знаят и разбират неща, недостъпни за "обикновените хора", и съответно са най-подходящи за ролята на управници.

От казуса личи още нещо - публичните институции не предполагат активни, отговорни, мислещи граждани, които да вземат участие в дебатите и да дават мнение. Политиката се прави на закрито, вътре в институциите и се "спуска от горе" на обществото. Следователно те са все още в "императивния стадий" характерен за класическата модерност.

От изказването на г-н Сидеров също можем да извлечем неговата позиция в социалните структури и целите, които си поставя. Чрез отказа си да гласува за ратифицирането на договора и изказването на лидера си ,Атака изгражда публичен образ на партия "анти", търси афективната идентификация на гражданите с партията, т.е. като отрицание на другите партии. Сидеров легитимира позицията си със силно консервативни аргументи обърнати към националната идея. Изказаната

позиция се легитимира не през проекти за бъдещето или решения за настоящето, а през миналото. От една страна с опасенията за суверенитета на България (конструкция, която вече проблематизирахме) от друга, със символи от изминала епоха - "нова Римска Империя". Идентификацията се гради на база на миналото и на емоционално наситени конотации - "Междувездни войни".

От разгледаната до сега ситуация можем да извлечем и по-общо наблюдение относно българските обществени структури. Независимо да ли са преминали успешно промяната от социализъм към демокрация те се намират в преходна ситуация - усеща се влиянието на Тофлървата "трета вълна", но втората все още има силно влияние. Социалните условия и отношения се променят, но институциите са изградени по модела на индустриалната модерност.